

עבודה זרה דף כ"ד

רבי אליעזר חושש הגמרא הביאה את דברי שילא, הסובר שטעמו של רבי אליעזר שאין לקנות פרה אדומה מן העובד כוכבים, משום הנאמר בפסוק "ויקחו". שואלת הגמרא, וכי רבי אליעזר לא חושש לרביעה? והרי שנינו, אמרו לו לרבי אליעזר, מעשה ולקחיה מן העובד כוכבים, ודמא שמו¹²⁹, ויש אומרים שרמץ שמו, אמר להן רבי אליעזר, משם ראייה? ישראל היו משמרים אותה משעה שנולדה? מתרצת הגמרא, רבי אליעזר סובר שיש גזירת הכתוב, ולכן צריכים שהתגרים יהיו ישראלים, וחושש גם לרביעה, ולכן מצריך גם שימור.

וולד הנרבעת אסורה שואלת הגמרא, איך מועיל שישראל היו משמרים אותה משעה שנולדה, הרי יתכן שרבעו את אמה כשהיתה מעוברת¹³⁰. ונפסלת שכך אמר רבא, פרה שנגחה ישראל כשהיא מעוברת ומת, ולדה פסול לקרבן, כיוון שהיא וולדה נגחו¹³¹, וולד הנרבעת אסורה היא וולדה נרבעו? אומרת הגמרא, שיש לומר שישראל היו משמרים אותה משעה שנוצרה במעי אמה. שואלת הגמרא, שנחשוש שמא רבעו את אמה קודם שהיא נוצרה, שהרי שנינו בברייתא כל הפסולין לגבי מזבח, ולדותיהן שנתעברו בהן אחרי כן מותרין, ושנינו על זה שרבי אליעזר אוסר¹³²?

נרבעו כשהן מוקדשין אומרת הגמרא, הקושיה אינה קשה לפי רבא שהרי אמר בשם רב נחמן, שהמחלוקת של רבי אליעזר ורבנן היא כשנרבעו כשהן מוקדשין¹³³, אבל כשהן חולין דברי הכל מותרים. אבל מה נאמר לפי רב הונא בר חנינא שאמר בשם רב נחמן, שהמחלוקת היא כשנרבעו כשהן חולין, אבל כשהן מוקדשין דברי הכל אסורים? אומרת הגמרא, שיש לומר שישראל היו משמרים את אמה¹³⁴ משעה שנוצרה. שואלת הגמרא, נחשוש שמא רבעו את אם אמה? ואומרת הגמרא, שעד כדי כך לא חוששים.

שואלת הגמרא, ומהיכן ידעו שהעובר יהיה פרה אדומה שהיו משמרים את האם משעה שנוצרה? אמר רב כהנא, היו מעבירים לפניה כוס אדומה בשעה שעולה עליה זכר. שואלת הגמרא, אם כך מדוע הייתה כל כך יקרה? מתרצת הגמרא,

129 זהו הנזכר למעלה. רש"י.

130 ולא הקשו שנחשוש שעלה עול על אמה והיא ואמה נשאו עול דא"כ לא נמצא פרה שלא עלה עול על אמה שהרי נאמר במשנה עלה עליה זכר פסולה. תוס'.

131 ונוגח שנגח בעד אחד, או על פי הבעלים שהודו מעצמן ואין עדים בדבר אינו נסקל. רש"י

132 לא בכל הפסולין אוסר, שהרי אתנן פסול לגבי המזבח ונאמר בפרק מרובה שבין לב"ש ובין לב"ה ולדות של אתנן מותרים ואין לומר שר"א נחלק עליהם. תוס'.

133 ובמסכת תמורה מפורש טעמו של רבי אליעזר משום דבזיא מילתא. רש"י.

134 אבל את האב אינם צריכים לשמור אפילו שר"א סובר שזה גורם אסור וי"ל כיון שכל הטעם כאן הוא משום דבזיא מילתא וכשנרבע האב לא ניכר הדבר ולא בזיא מילתא: תוס'.

שהסיבה היא בגלל ששתי שערות שחורות או לבנות, פוסלות בה. שואלת הגמרא, אם כך מדוע עושים זאת בבהמת נכרי ומשמרים אותה, שיעשו זאת לבהמת ישראל? אמר רב כהנא, שלדמא בן נתינא היו פרות שהוחזקו ללדת ולדות אדומים בהעברת כוס.

רבי אליעזר היה פוסל בכל מביאה הגמרא מעשה, שפעם אחת ישבו רבי אמי ורבי יצחק נפחא, לפני הטרקלין של רבי יצחק נפחא. פתח אחד מהם ואמר, שרבי אליעזר היה פוסל בכל הקרבנות משום חשש רביעה. פתח השני ואמר, מה השיבו חבריו לרבי אליעזר? "כל צאן קדר יקבצו לך". אמר להן רבי אליעזר, כולם גרים גרורים¹³⁵ הם לעתיד לבא. אמר רב יוסף, הפסוק שמלמד זאת הוא, "כי אז אהפך אל עמים שפה ברוכה". אמר לו אביי, אולי מעבודת כוכבים יחזרו בהם שנאמר "לקרא כלם בשם ה'", אבל לא מרביעה? אמר לו רב יוסף, שנאמר בפסוק "לעבדו שכם אחד".

אומרת הגמרא שרב פפא הוא זה שאמר שרבי אמי ורבי יצחק, אמרו כל אחד דבר אחד, אבל רב זביד אומר, ששניהם אמרו שהיה רבי אליעזר פוסל בכל הקרבנו. ושניהם אמרו, שחבריו של רבי אליעזר השיבו לו מהפסוק "כל צאן קדר יקבצו לך", אמר להם רבי אליעזר שכולם יתגיירו לעתיד לבא. ולומדים זאת מהפסוק "כי אז אהפך אל עמים שפה ברוכה לקרא כלם בשם ה'". הקשה עליו רב יוסף, אולי רק מעבודת כוכבים חזרו בהם? אמר לו אביי שנאמר "לעבדו שכם אחד"¹³⁶.

קודם מתן תורה היה הדין שואלת הגמרא על דברי רבי אליעזר, איך אמר משה לפרעה, "גם אתה תתן בנדינו זבחים ועלות?" מתרצת הגמרא, קודם מתן תורה היה הדין שונה. שואלת הגמרא, וכיצד קיבל משה מיתרו קרבנות? עונה הגמרא, שגם זה היה קודם מתן תורה¹³⁷. שואלת הגמרא, שזה מתרץ רק לפי מי שאומר שיתרו היה קודם מתן תורה, אבל מה נאמר לפי מי שאומר שיתרו היה לאחר מתן תורה¹³⁸? מתרצת הגמרא, יתרו קנה מישראל את הבהמות שהקריב.

עוד שואלת הגמרא¹³⁹, כיצד הביאו ישראל בהמות של עמלק להקריב, שנאמר: "ויאמר שאול מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר למען זבח לה' אלקיך?" דוחה הגמרא, הכוונה לדמי מיטב, דהיינו שהשאירו את הבהמות

¹³⁵ מעצמן נגררין להתגייר אף על פי שאין מקבלין אותן. רש"י.

¹³⁶ משמע שאין חילוק בעובדיו, אלא ישראל והאומות תהא עבודתן שוה בכל המצוות. רש"י.

¹³⁷ המחלוקת היא בין בני רבי חייא ורבי יהושע בן לוי.

¹³⁸ א"כ צפורה אשת משה לא באה אלא לאחר מתן תורה. תוס'. וכ' עוד שהטעם שנכתבה פרשה זו לכאן שמכוון שדיברה התורה על עמלק שהרע לישראל ראשונה מספרת גם מעשה יתרו שהטיב לישראל ראשונה מעצה חשובה שנתן להם.

¹³⁹ עמוד ב'

הטובות כדי למוכרם, ולקנות בדמיהם בהמות מישראל להקריב. שואלת הגמרא, מדוע אם כן שמרו דווקא את הטובות? מתרצת הגמרא, שעשו זאת כדי שיקפצו עליהם הקונים.

עוד שואלת הגמרא, כיצד הקריב דוד בהמת עובד כוכבים לקרבן, כפי שנאמר "וַיֹּאמֶר אֶרְנָה אֶל דָּוִד יִקַּח וַיַּעַל אֶדְנִי הַמֶּלֶךְ הַטֹּב בְּעֵינָיו רֹאֵה הַבָּקָר לְעֹלָה וְהַמֶּרְגִּים וְכָלִי הַבָּקָר לְעֹצִים?" אמר רב נחמן, ארונה גר תושב היה, שקיבל על עצמו שבע מצות בני נח, ואיסור רביעה הוא אחד מהם. מבררת הגמרא, מה פירוש המילה "מֶרְגִּים"? אמר עולא, מטה של טורביל. שואלת הגמרא מהי מטה של טורביל? אומרת הגמרא, שזה הקרש שדשים בו את התבואה¹⁴⁰. אמר רב יוסף, המקור לכך הוא מהפסוק, "הִנֵּה שְׁמִיתִיךָ לְמוֹכַג חֲרוּץ חֲדָשׁ בְּעַל פִּיפִיּוֹת תְּדוּשׁ הָרִים וְתִדְק וּגְבָעוֹת כְּמַץ תָּשִׂים".

לא מצינו עולה נקבה שואלת הגמרא, הרי נאמר לגבי הפרות שהביאו ארון הברית מארץ פלשתים, "וְאֵת הַפְּרוֹת הֶעֱלוּ עֹלָה לַה'" מתרצת הגמרא, שזו היתה הוראת שעה, מפני נס שנעשה על ידיהן¹⁴¹. ומסתבר שזו רק הוראת שעה, שהרי באף מקום לא מצינו עולה נקבה. דוחה הגמרא את הראיה ואומרת, שהטעם שהקריבו נקבה הוא בגלל שמדובר בבמת יחיד¹⁴², וכפי שאמר רב אדא בר אהבה, מנין לעולה נקבה שהיא כשרה בבמת יחיד? שנאמר "וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל טַלָּה חֶלֶב אֶחָד וַיַּעֲלֵהוּ עֹלָה כְּלִיל". שואלת הגמרא, הרי "וַיַּעֲלֵהוּ" משמע זכר? אמר רב נחמן בר יצחק, כתוב ויעלה.

בהמה פחותה מבת שלש שנים רבי יוחנן אמר, שמה שנאמר שלוקחין מהעובדי כוכבים נעקרת כשרובעה אדם לקרבן, זה רק בבהמה שהיא עדיין פחותה מבת שלש שנים, שנעקרת כשרובעה אדם, ולכן העובד כוכבים חס עליה. אבל בת שלש שנים אינה נעקרת, ואין לוקחים מהם שמא רבעה¹⁴³. שאלוהו מכל אותם מקומות ששנינו שלוקחו מעובדי כוכבים, ותירץ להם שמדובר בפחותה מבת שלש שנים. שאלוהו מהכתוב "וְאֵת הַפְּרוֹת הֶעֱלוּ עֹלָה לַה'", וגם על זה תירץ להם, שמדובר בפחותה מבת שלש שנים.

הקשה רב הונא בריה דרב נתן, הרי נאמר שם "וְאֵת בְּנֵיהֶם כָּלוּ בַּבֵּית", וכי פחותה מבת שלש שנים יכולה ללדת? והרי נאמר במשנה הלוקח בהמה מן הנכרי ואינו

140 דף גדול ועב מאד ורחב, וטרופ בפגימות הרבה, לרוחבו, עמוקות, תכופות זו אצל זו, ודשין בו תבואה, ע"י שמעבירין עליו את הבהמות, והפגימות נכנסות בדייש, והתבואה נחבסת. רש"י.

141 שהביאו את הארון מעצמן, ואין איש מנהיגם, ואת בניהם כלו בבית ולא געו אחרי בניהם אלא הוליכוהו ואמרו שירה. רש"י.

142 שהרי בנוב היתה באותה שעה כשנלקח הארון וחרב משכן שילה, במה גדולה. רש"י.

143 הטעם שלרבי יוחנן מותר לקחת לקרבן, פחותה מבת שלש שנים, ולא חוששים שמא רבעו את אמה כשהיתה מעוברת והיא וולדה נרבעו כוון שסובר שעובר לאו ירך אמו הוא. תוס'.

יודע אם כבר בכרה אם לאו, עז בת שנתה ודאי לכהן, מכאן ואילך ספק. פרה וחמור מבת שלש ולד ראשון שתלד ביד ישראל, אם זכר הוא ודאי לכהן, כיוון שודאי לא ילדה בבית נכרי¹⁴⁴. ואם היא בת יותר משלש כשילדה בבית ישראל ולדה זה ספק בכור? אלא מוכח שהטעם כאן הוא, משום שמדובר בהוראת שעה.

נאמר בפסוק, "וַיִּשְׁרְנָה הַפְּרוֹת בְּדָרְךָ עַל דָּרְךָ בֵּית שְׁמִשׁ", ואמר רבי יוחנן בשם רבי מאיר, הכוונה שהם אמרו שירה. ורב זוטרא בר טוביה אמר בשם רב, שישירו פניהם כנגד ארון ואמרו שירה. ואיזו שירה אמרו? אמר רבי יוחנן בשם רבי מאיר, "אֲזַיִר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל", כי גאה גאה לשלוח יד בפלשתים ובדגון אלהיהם. ורבי יוחנן מעצמו אמר, "וַנֶּאֱמַרְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא הוֹדוּ לַה' קָרְאוּ בְּשִׁמּוֹ". ורבי שמעון בן לקיש אמר, שאמרו מזמור שלא הוזכר שם מי שאמרו¹⁴⁵, "מִזְמֹר שִׁירוּ לַה' שִׁיר חֲדָשׁ כִּי נִפְלְאוֹת עָשָׂה הוֹשִׁיעָה לוֹ יָמֵינוּ וְזִרְעֵךָ קִדְשׁוֹ" רבי אלעזר אמר, "ה' מֶלֶךְ יִרְגְּזוּ עַמִּים" ירגזו על שהכם במכת טחורים. רבי שמואל בר נחמני אמר, אמרו "ה' מֶלֶךְ גְּאוֹת לָבַשׁ". רבי יצחק נפחא אמר, אמרו 'רוני רוני השיטה'¹⁴⁶, התנופפי¹⁴⁷ ברוב הדרך המחושקת¹⁴⁸ בריקמי זהב¹⁴⁹, המהוללה בדביר ארמון¹⁵⁰ ומפוארה¹⁵¹ בעדי עדיים¹⁵².

רב אשי שנה את מה שאמר רבי יצחק, על הפסוק "וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה ה'". כשהיה משה אומר קומה ה', מה ענו ישראל אחריו? אמר רבי יצחק, רוני רוני השיטה. אמר רב, שהפרסים למדו לקרוא לספר 'דביר' מהפסוק "וַיִּשֶׁם דָּבִיר לְפָנִים קָרִית סֶפֶר". רב אשי אמר, הפרסים למדו לקרוא לנידה 'דשתנא' מהפסוק "כִּי דָרְךָ נְשִׁים"¹⁵³.

144 יש לתמוה, הרי מעשים שבכל יום שפרה בת שתי שנים יולדת, וי"ל דודאי עתה נשתנה העת מכמו שהיה בדורות הראשונים. תוס'.

145 כך פרש"י. אבל תוס' מפרשים שהכוונה למזמור שלא כתוב על מה נאמר. תוס'.

146 ארון עצי שטים. רש"י.

147 התרוממי. רש"י.

148 קשורה. רש"י.

149 מצופה זהב טהור מבית ומחוץ. רש"י.

150 סספר תורה של משה בתוכו. רש"י.

151 וארון מהולל ומפואר במה שבתוכו. רש"י.

152 ואין לך עדי גדול מזה. רש"י.

153 גוטרקון ד' דרך ש' נשים. רש"י.